

מתווך בעת הכרעה

אלעד בן-דרור, המתווך: ראלף באנץ' והסכסוך הערבי-ישראלי 1947-1949, קריית שדה-בוקר: מכון בן-גוריון לחקר ישראל והציונות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תשע"ב, י + 350 + [6] עמ'

ספרו של אלעד בן-דרור עוסק בפעילותו של המתווך מטעם האו"ם ראלף באנץ' בשנתיים מכריעות בתולדות ארץ-ישראל ו'המדינה שבדרך' (1947-1949). באנץ' היה אפרו-אמריקני, ולמרות צבע עורו וחוקי הגזע שעדיין שלטו בארצו, הצליח להתקדם לתפקיד בכיר, תחילה במחלקת המדינה של ארצות-הברית ואחר כך בארגון האומות המאוחדות. הוא היה שחור העור הראשון שזכה בפרס נובל לשלום, בזכות פעילותו בארץ-ישראל והצלחתו בשיחות שביתת הנשק.

ספרו של בן-דרור פורש יריעה רחבה, ממצה וקריאה של תולדות הסכסוך בארץ-ישראל ומעורבותו של האו"ם בו, החל בדיוני ועדת האו"ם לעניין ארץ-ישראל, ועדת אונסקופ (UNSCOP), והחלטת העצרת ב-29 בנובמבר 1947 על חלוקת ארץ-ישראל לשתי מדינות, יהודית וערבית; דרך הקשיים המדיניים והצבאיים שעמדו למכשול בפני ביצוע ההחלטה; וכלה בהכרזת העצמאות של מדינת ישראל ב-14 במאי 1948 ובמלחמה שפרצה בעקבותיה, עד סיומה בהסכמי שביתת הנשק בין ישראל לשכנותיה בשנת 1949. בן-דרור מעמיד במרכז הדיון את המתווך באנץ' ומוכיל את הקורא צעד אחר צעד בעקבות פעילותו של באנץ', תפיסותיו המדיניות ותגובותיו האישיות על המתרחש סביבו.

לרשות בן-דרור עמדו התעודות של באנץ' ובעיקר יומנו האישי, שבו רשם לעצמו את מחשבותיו ואת עמדותיו מול הכוחות השונים שהשפיעו על הסכסוך, ובמיוחד את הערכותיו על אישים שפגש במהלך שירותו. 'טיפש', 'אשמאי זקן', 'פטפטן' הם מקצת הכינויים שחלק לחברי ועדת אונסקופ. הוא כתב בכנות בימנו: 'אני לא רוצה לראות יותר את רודוס' (עמ' 107), או 'אני חולה מהעסק הזה' (עמ' 249). סגנון זה מקנה ליומן את אופיו העסיסי והמרתק וגם מסביר מדוע שמר עליו באנץ' חסוי עד פטירתו בשנת 1971. היומן, המופקד באוניברסיטת קליפורניה, לוסיאנג'לס, נפתח לציבור רק בשנת 1993, לאחר שפורסמה הביוגרפיה שכתב בריאן ארקהרט, שהשתמש גם במכתבי באנץ' לאשתו, החסויים עד היום.¹

בן-דרור השתמש גם בתיעוד רב מתוך ארכיונים בארץ ובעולם ובאוספי תעודות שפורסמו בעשורים האחרונים, בהם קובצי התעודות למדיניות החוץ של מדינת ישראל והסדרה האמריקנית המקבילה. כמו כן עמדה לרשותו ספרות מחקר ענפה ומגוונת על הסכסוך הערבי-הישראלי שפורסמה בשלושים השנים האחרונות, כולל הביוגרפיות על באנץ'.

בן-דרור מרותק לפועלו ולאישיותו של באנץ' ומאפיין אותו כאדם שאפתן, בעל יזמה, מסור וברוך כישרונות, ובראשם 'תפיסה מהירה, כושר ניתוח אנליטי ויכולת ניסוח מעולה'. לדבריו היה באנץ' חברותי, צנוע וסבלן, ידע לקשור קשרים אישיים, והתאפיין ב'זהירות ופסימיות', בכושר עבודה וניהול נדיר וביכולת ללמוד ולשנות עמדות בהתאם למציאות המשתנה (עמ' 8). הוא סומך את דבריו על ההערכות הרבות שזכה להן באנץ' מבני התקופה, בהם נציגי היהודים והערבים, ועל התרשמותו האישית מיומנו. עם זאת רוב ההערכות

1 B. Urquhart, *Ralph Bunch: An American Life*, New York 1993

על כישורו וקסמו של באנץ' כבר תועדו בספרות המחקר ואינן חדשות.

החידוש בספרו של בן־דרור עולה בארבעת הפרקים הראשונים של הספר, שבהם הוא חושף את השפעתו של באנץ' על ניסוח מסקנות ועדת אונסקו"פ ועל גיבוש תכניותיו של פולקה ברנדוט, ומבקש להוכיח שלמעשה הפך באנץ' במהלך שליחותו 'ממשקיף למעצב מדיניות' (עמ' 9).

בפרק החמישי והאחרון, העוסק בשיחות שביתת הנשק, יש אמנם הרחבה של המחקר והתייעור אך אין בו חידושים מחקרניים.

באנץ' נחשף לראשונה ומכלי ראשון למצב המסובך בארץ־ישראל ולעמדות המורכבות של היהודים, הערבים והבריטים כשהתמנה בפברואר 1947 למרכז עבודתה של ועדת אונסקו"פ, ובזכות אישיותו הצליח כבר בראשית פעילותו לרכוש את אמון שלושת הצדדים שפעלו בזירה. מאחר שהיה פעיל מאוד ומעורב בתוכני העבודה של הוועדה, גיבש בהדרגה עמדה משלו באשר לפתרון הרצוי בארץ־ישראל: הוא התנגד לתביעה היהודית למדינה ריבונית שתשתרע על רוב שטחי ארץ־ישראל, אך רחה גם את השאיפה הערבית לשלוט בארץ־ישראל כולה. הוא היה מוטרד מגורלם של הערבים וחשש שמדינה ערבית לא תוכל להתקיים מבחינה כלכלית. באנץ' הושפע מרעיונותיו של יהודה ליב מאגנס, שבעדותו בפני הוועדה התנגד לרעיון המדינה היהודית ותמך במדינה דו־לאומית, עמדה שהייתה מקובלת על מיעוט קטן ביישוב.

בן־דרור מתאר בדרמטיות את הימים האחרונים של דיוני הוועדה באוגוסט 1947 ואת הקושי של חברה לגבש תכנית מוסכמת, וכיצד השפיע באנץ' על

על תוכן ההמלצות והיה הטוען 'הבהיר ביותר נגד החלוקה' (עמ' 30). באנץ' הוא שניסח את דו"ח המיעוט, שתמך בהקמת פדרציה בארץ־ישראל, שאמורה הייתה להנציח את הרוב הערבי, ואת דו"ח הרוב, שתמך בהקמת שתי מדינות, יהודית וערבית. 'כתבתי שני פתרונות השבוע', כתב בגאווה לאשתו, 'זהם הפתרונות היחידים שיידונו' (עמ' 33). בן־דרור סבור שלא באנץ' הוועדה 'המבולבלת לא

הייתה מצליחה כלל להגיש לאו"ם מסקנות סדורות במועד שנקבע', ולדבריו 'תרומתו האישית הייתה מכרעת [...] והוא עיצב במידה רבה' את מסקנותיה (עמ' 36).

ב־29 בנובמבר 1947 אישרה עצרת האו"ם את המלצת הרוב של ועדת אונסקו"פ והחליטה על חלוקת ארץ־ישראל למדינה יהודית ולמדינה ערבית ועל הקמת משטר בין־לאומי בירושלים. רעיונות המיעוט שבאנץ' תמך בהם לא התקבלו. הערבים דחו את תכנית החלוקה על הסף, ואילו היהודים בירכו על ההחלטה והתכוננו להקמת המדינה.

מזכיר האו"ם טריגווי לי (Lie) ראה בתכנית יציר כפיו של הארגון ורצה בהצלחתה. העצרת הקימה את ועדת ארץ־ישראל (ועדת הביצוע), שתפקידה היה לעקוב אחר ביצוע החלוקה ולדאוג לכינון שתי המדינות עד ה־1 באוקטובר 1948. לי, שכבר העריך את פועלו של באנץ', שהפך לבר סמכא בענייני ארץ־ישראל, מינה אותו בדצמבר 1947 לראש מזכירות הוועדה. ועדת הביצוע הורכבה מנציגי חמש מדינות חלשות באו"ם, ואפילו אישיותו המזהירה של באנץ' לא הצליחה להביא אותה לפעילות יעילה. מעשי האיבה

הסכסוך היו מוגבלים למדי, הלך והתחזק מעמדו של באנץ' כמומחה, והוא צבר כוח לביצוע משימתו האחרונה – התיווך בשיחות שביתת הנשק.

ברנדוט ובאנץ' הצליחו במאמץ רב לשכנע את הצדדים הלוחמים – לאחר שאלה נחלשו והיו זקוקים לרגיעה – להסכים להפוגה בת חודש ימים (מ'11 ביוני 1948). באנץ' העריך את פועלו של ברנדוט להשגת ההפוגה והפנים את דרכי עבודתו. ואולם ההפוגה הייתה רק צעד אחד למימוש המשימה שהוטלה על ברנדוט – להביא להסדרת המצב בארץ-ישראל בדרכי שלום. הוא הגיש שתי תכניות, ובן-דורו טוען שהשפעתו של באנץ' על הניסוח והתוכן של שתי התכניות הייתה עצומה, ושהוא למעשה כפה אותן על המתווך וצוותו, אף שהכרעה הייתה בידי ברנדוט. בתזכירים שכתב באנץ' לתכנית הראשונה הוא 'התנגד להגררה הברורה "מדינת ישראל"', וכמו בימי ועדת אונסקו"פ חלק לעצמו מחמאות בכתבו כי 'רוב הרעיונות, ההצעות והנספח הטריטוריאלי הם שלי' (עמ' 91). על הצדדים כתב כי נציגי היהודים 'אינטליגנטים והגיוניים' הרבה יותר, בעוד 'הערבים מסרבים לעכל את המציאות', ואף שהם אינטליגנטים 'הם מדברים כמו ילדים' (שם).

התכנית הראשונה, שהוגשה ב'27 ביוני 1948, המליצה על איחוד פדרטיבי של החלק הערבי של ארץ-ישראל, כולל ירושלים, עם ממלכת ירדן ועל העברת הגליל המערבי ליהודים תמורת הנגב. באנץ' היה מרוצה מהתכנית, אך ישראל דחתה אותה, במיוחד את הרעיון שירושלים תהיה בשליטת ירדן, וגם הערבים דחו אותה והמשיכו להתנגד למדינה יהודית. מרגע שדלפו לעיתונות פרטי התכנית, געשה דעת הקהל בישראל ובעולם הערבי, והרצח ארב לברנדוט.

התכנית עוררה את חידוש הלחימה מ'7 ביולי, והיא פסקה ב'19 בחודש, לאחר קריאה תקיפה של מועצת הביטחון להפסקת אש, קריאה

שפרצו בארץ-ישראל בין הערבים ליהודים מיד לאחר החלטת החלוקה ובחודשים שלפני עזיבתם של הבריטים חרצו את גורלה של החלוקה. ועדת הביצוע לא הצליחה לקדם אפילו הפוגה זמנית בלחימה.

במרס 1948 חזרה בה ארצות-הברית מתמיכתה בחלוקה והציעה לכוון בארץ-ישראל משטר נאמנות. באנץ' לא תמך בהצעה האמריקנית אך בתפקידו כמזכיר ועדת הביצוע פעל ליישמה, ולמעשה ניסה למנוע את הקמת המועצה הזמנית של מדינת ישראל, שהייתה שלב לקראת ההכרזה על מדינה יהודית. ואולם חברי הוועדה דחו את רעיון הנאמנות ואישרו את הקמת המועצה הזמנית של המדינה היהודית כפי שקבעה החלטת החלוקה. עמדותיו של באנץ' שוב לא התקבלו.

בעקבות מעשי האיבה והקושי ליישם את החלטת החלוקה גרס באנץ' באפריל 1948 כי בנסיבות שנוצרו אין להקים מדינה יהודית (עמ' 57), וכי היהודים שוגים בניסיונם לכפות פתרון חלקי לסכסוך. בן-דורו חושף לראשונה את עמדתו ה'עוינת' של באנץ' כלפי רעיון המדינה היהודית, שהייתה עמדת מיעוט, ואת הצלחתו להסתירה מפני המנהיגים היהודים בארץ-ישראל.

בין מרס למאי 1948 חזרו בהם האמריקנים מפתרון הנאמנות ויזמו הצעה למנות מתווך מטעם האו"ם בארץ-ישראל. ועדת ארץ-ישראל פורקה, ישראל הכריזה ב'14 במאי על הקמת המדינה, וארצות-הברית הייתה הראשונה שהכירה בה. למחרת ההכרזה פלשו צבאות ערב לתחומי המדינה היהודית, והאו"ם לא הצליח לעצור את ההידרדרות למלחמה. ימים ספורים אחרי הפלישה התמנה הרוזן השוודי ברנדוט למתווך מטעם האו"ם בארץ-ישראל, ובאנץ' התמנה לעוזרו האישי ולמזכיר ראשי של משלחת המתווך.

מאחר שהאו"ם שב ומינה לתפקידו ביצוע ותיווך בארץ-ישראל אישים שניסיונם וידיעותיהם על

הערביים לעבר הירדן, ירושלים בשליטת האו"ם, הנגב מקו מג'דל-פאלוג'ה יימסר לערבים, הגליל יינתן כולו ליהודים, ונמלי חיפה ולוד יוכרו כאזורים חופשיים. בן-דרור קובע שבאנץ' הוא שכתב וערך את התכנית; ברנדוט אף לא הספיק לחתום עליה, משום שב-17 בספטמבר, יום לאחר סיום המלאכה, הוא נרצח בירושלים, ותכניתו הפכה ל'ירושת ברנדוט'.

לאחר הרצח השתנה לחלוטין מעמדו של באנץ'. הוא התמנה ב-20 בספטמבר 1948 למתווך במקומו של ברנדוט והיה לבעל הסמכות היחיד מטעם האו"ם לנהל את הסכסוך בארץ-ישראל. היו אישים שלא התלהבו מהמינוי, ושכרו ש'באנץ' הוא פקיד מוכשר אך לא מדינאי' (עמ' 136). לבאנץ' היה יתרון גדול על קודמו: הערבים קיבלו את המינוי 'בהבנה ואולי גם בסיוף מסוים', וכישראל ראו אותו בחיוב וכך גם בבריטניה ובארצות-הברית.

הערבים דחו ראשונים את תכנית ברנדוט השנייה, ואחריהם דחו אותה הישראלים, ב-22 בספטמבר. ישראל קיבלה רק את החלק שתמך במדינה ריבונית יהודית, אך התנגדה להוצאת הנגב מתחומה והחלה בהכנות צבאיות לכיבושו. ב-15 באוקטובר, כיום שבו החל הדיון הראשון באו"ם בדו"ח ברנדוט, פתח צה"ל במבצע 'ואב' לשינוי המציאות הצבאית בנגב. המבצע נמשך עד 22 באוקטובר, כמה ימים לאחר שקראה מועצת הביטחון להפסקת אש ולנסיגת הכוחות הישראליים. באנץ' התנגד לכיבוש ישראל בנגב ופעל במסדרונות האו"ם לקבלת סעיף הנסיגה. ואולם ישראל סירבה לסגת מן השטחים שכבשה והמשיכה לתמוך במשא ומתן ישיר עם מצרים ועם יתר מדינות ערב.

בשלב מסוים נותר באנץ' בודד במערכה למען תכנית ברנדוט. עמיתיו ממזכירות האו"ם לא עמדו לצדו וחשדו שהוא אינו נאמן לאו"ם ונתון להשפעה אנגלית-אמריקנית. מזכיר האו"ם

שלווה באיום בסנקציות. בקרבות עשרת הימים שיפרה ישראל את מצבה הצבאי, ומצבם של הערבים הורע – מצב 'מעורר רחמים' לדברי באנץ', ולהערכת ברנדוט 'הערבים הפסידו את המשחק צבאית ומדינית' (עמ' 113). שניהם הבינו ש'מדינה יהודית כבר קיימת והיא תמשיך להתקיים גם בעתיד' (עמ' 116).

בעקבות התחזקות הצבאית גיבשה ישראל מדיניות של הידרדות ישירה עם מדינות ערב בלי תיווך האו"ם, ואכן בימי העצרת בפריז באוגוסט 1948 התנהלו מגעים ישירים בין נציגי ישראל, ירדן ומצרים. הם לא צלחו אך אותנו לברנדוט ששליחותו הופכת לנטל על ישראל, ובציבור בישראל הלכה וגברה העוינות לברנדוט.

בתחילת אוגוסט יצא באנץ' לניו-יורק כדי לגייס את תמיכתה של ארצות-הברית בתכנית ברנדוט השנייה. משלב זה היו האמריקנים והבריטים שותפים סמויים למהלכי התיווך של ברנדוט. באנץ' חצה כאן קווים כנציג או"ם, קובע בן-דרור. כשחזרו השניים לרודוס בספטמבר עמדו לרשותם עשרה ימים בלבד כדי לגבש תכנית לעצרת על עתידה של ארץ-ישראל. נציגי היהודים והערבים מיתנו את עמדותיהם, ומשה שרתוק היה 'פחות שחצן ופחות עקשן' (עמ' 117). אבל אצל הערבים לא תורגמה המתנות למדיניות, והם המשיכו לשלול את המדינה היהודית. ברנדוט ובאנץ' עמלו על התכנית בתיאום עם נציגים בריטים ואמריקנים שבאו לרודוס במסווה של דיון בפתרון שאלת הפליטים; כשנציגי ישראל העירו על כך לבאנץ', הוא הכחיש את דבר המגעים ולמעשה שיקר להם.

בתכנית השנייה הציע ברנדוט: החלפת ההפוגה בשלום או לפחות בשביתת נשק, מתן זכות לפליטים הערבים לשוב ליישוביהם ופיצויים למי שיעדיפו להישאר במקומותיהם החדשים, הכרה בקיומה של מדינת ישראל, צירוף החלקים

לשביית הנשק, והן היו המכריעות והמשמעותיות ביותר, משום שבהצלחתן היו תלויים יתר סכבי השיחות. יוקרתו של באנץ' עמדה למבחן בשיחות אלו, ורק בהן הוא תיווך ישירות בין הצדדים עד השגת ההסכם. השיחות עם ירדן, לכונן וסוריה היו שונות בהתנהלותן, ובחלק מהן היה באנץ' מעורב באמצעות נציגים מטעמו. עם זאת הוא נשאר דמות המפתח, ובלעדיו לא היו נחתמים ההסכמים. באנץ' בא לשיחות רודוס עשיר בניסיון ובידע, שצבר בשנתיים שבהן היה מעורב בבעיית ארץ-ישראל, ולצדו היה צוות מנוסה של עוזרים 'בוגרי ארץ-ישראל', שנתנו בו אמון 'בלתי מעורער' (עמ' 188). הוא הכיר על בוריים את עמדות הצדדים ואת הגורמים הבין-לאומיים שפעלו בזירה, והיה חזק מספיק כדי לנהל את השיחות.

ישראל ומצרים הגיעו לשיחות כשכל אחת מהן נקודות יתרון – לישראל יתרון צבאי ב־שטח, כולל כוח צבאי מצרי נצור בפאלוג'ה, ולמצרים יתרון מדיני, שנשען על החלטות מועצת הביטחון שדרשו נסיגה ישראלית מכיבושי מבצע 'ואב' ו'חורב' בנגב, ועל תמיכה בריטית.

השיחות היו מורכבות משצפה באנץ', והיו בהן עליות ומורדות, משברים וקרעי משברים. באנץ' תמך בין הצדדים, קירב והרחיק, הגיש הצעות, אילץ אותם לסגת מעמדותיהם, ובשלב מסוים אף הפעיל לחץ חיצוני ואיים בכישלון השיחות. הוא היה המנצח היחיד, ערפל וחיידר לפי הצורך, קיים מפגשים ישירים של הצוותים הצבאיים, והכין טיוטות כשסבר שהגיעה העת לדון במסמכים. הוא הותיר מרחב תמרון מצומצם ביותר לשיחות ישירות, וגם אלה שהתקיימו בין היועצים המדיניים, ביזמתם, מחוץ לאולם הדיונים, היו בשליטתו.

בתום שישה שבועות הצליח להביא את הצדדים לחתימה על הסכם שלכל צד היו הסתייגויות ממנו, וכל צד היה בטוח שהוא ויתר על חלק מעמדותיו, אך שני הצדדים היו מלאי הערכה להצלחתו של

לי, שתמך בישראל מאז החלטת החלוקה, קיבל בהבנה את כיבושי צה"ל בנגב והצדיק את הביקורת על באנץ'. הוא אף פגע בו בפני חבריו כשהעיר לו כי 'בתור מספר שניים אתה טוב אבל לא כמספר אחד'. 'הוא לא הבוס שלי', כתב באנץ' ביומנו, 'אבל הוא פרו יהודי' (עמ' 151-152).

מאז כיבושי ישראל בנגב ועד שיחות שביתת הנשק חל בהדרגה שינוי בעמדותיו של באנץ', ולבסוף הוא הכיר במציאות הצבאית החדשה שנוצרה בין ישראל למצרים וכן בעמדת ישראל שרק שיחות ישירות יובילו לסיום מצב הלוחמה. בן-דרור קובע כי השינוי בהשקפתו נבע לא מתכתיב ישראלי – כפי שטענו נגדו – אלא מדאגה לשמו הטוב של האו"ם. באנץ' הבין שבמציאות הצבאית שנוצרה בנגב ישראל יכולה להרחיב את כיבושיה מבלי שמנגנון האו"ם יוכל לעצור אותה. האו"ם נקלע באותם חודשים למבוי סתום בגלל משבר ברלין, ובאנץ' העריך שברית-המועצות וארצות-הברית לא תהיינה מוכנות להטיל סנקציות על ישראל.

'צוות ברנדוט' הלכה ושקעה בדיוני האו"ם, ובסיכומו של הדיון בוועדה המדינית של עצרת האו"ם, ב-25 בנובמבר, המליץ באנץ' להכיר בקיומה של ישראל, לקרוא לצדדים ליישב את המחלוקת במשא ומתן, לגבש עמדה בנושאים הטריטוריאליים בהתאם לעמדות ולהסכמות של הצדדים, וכן להקים ועדת פיוס ולהטיל עליה לטפל בסוגיית הפליטים ובמשטר בין-לאומי בירושלים. ב-11 בדצמבר החליט האו"ם על הקמת ועדת פיוס, שתסייע לצדדים להשיג פתרון מלא לסכסוך, ושתנקוט צעדים להסדרת בעיית הפליטים. סיבוב לחימה נוסף שיזמה ישראל נגד מצרים – מבצע 'חורב', שהחל ב-22 בדצמבר – סייע בסופו של התהליך לפתיחת השיחות ברודוס בינואר 1949, ובאנץ' היה למתווך בשיחות. השיחות עם מצרים היו הראשונות בסבב השיחות

ומנסח מצוין של הצעות הרוב והמיעוט, אבל לא היה חבר ועדה בעל סמכות החלטה, והחלטת הרוב שהתקבלה בוועדה לא שיקפה את עמדותיו. חידושו של בן־דרור שבאנץ' החזיק רוב תקופת שירותו בעמדות שלא תאמו את הקו של ישראל הם מעניינים, אך מעמדו כמזכיר לא נתן לו סמכות הכרעה. כשקיבל את תפקיד המתווך ויכול היה להשפיע, דווקא אז, קובע בן־דרור, 'עמדותיו האישיות כמעט ולא באו לידי ביטוי', הוא התגלה כ'פשרן' ו'חששן', ולא קרא תיגר על ניצחונותיה של ישראל בנגב, אף שהתנגד להם (עמ' 178). אין ספק שתרומתו לשיחות שביתת הנשק היא המשמעותית ביותר בכל תקופת שירותו.

בהקשר זה כדאי להזכיר ניתוח מגמתי מעט של החוקרת הנורווגית הילדה הנריקסון ואגה,³ שבמאמר על השיחות עם מצרים תיארה את באנץ' כמתווך חלש, שקיבל את עמדות הכוח של ישראל, ושנהג בחוסר איוון בינה לבין מצרים המובסת. לדבריה לא עבודתו הקשה של באנץ' הובילה להסכם אלא המצב הצבאי שקבעה ישראל בכוח נגד החלטות מועצת הביטחון, ושבאנץ' מתוך חולשה קיבל אותה. זו איננה בהכרח סתירה למסקנתו של בן־דרור שבאנץ' היה מתווך ראליסט שקרא את המציאות בשטח וניווט על פיה את דרכו, אך לשיטתה של ואגה זה היה חיסרון.

לסיכום, יש עניין היסטורי רב בביוגרפיה הפוליטית של באנץ' בתקופה זו, והספר מוסיף צבע אישי למלאכת התיווך שכוחה יפה עד ימינו. עם זאת קשה לומר שהוא משנה באופן חד את הבנת ההכרעות שקיבלו האו"ם ונציגיו באשר לארץ־ישראל.⁴

באנץ'. 'הוא אחד האנשים הגדולים בעולם', אמר ראש המשלחת המצרית; 'סופרמן' כינה אותו ראש המשלחת הישראלית (עמ' 234). האו"ם ומדינאים ברחבי העולם רייעו לו על הצלחתו, וזו הניבה אחר כך את ההסכמים עם ירדן, לבנון וסוריה. ההסכמים לא הוגבלו בזמן, ואופיים היה צבאי. באנץ' כיוון לכך, כי על פי תפיסתו ולפי הבנת הצדדים הם היו רק צעד לקראת הסכמי השלום שאמורה הייתה להשיג ועדת הפיוס. ועדה זו כשלה בתפקידה, והסכמי שלום לא הושגו, אך ההישג של באנץ' להרגעת האזור היה עצום, וכעבור כשנה הוא זכה בפרס נובל לשלום.

ספרו של בן־דרור הוא תרומה חשובה ומעניינת למדף הספרים על תולדות מדינת ישראל ועל תפקידו המכריע של האו"ם בהקמת המדינה ובעיצוב מעמדה הבין־לאומי. הספר הוא שילוב מרתק של פרק בביוגרפיה הפוליטית של באנץ' עם ה'ביוגרפיה' של מדינת ישראל ושכנותיה. בן־דרור שווז במחקר מתועד על דרכו של באנץ' ממזכיר ועדה למתווך בעל שם עולמי תיאור רצוף והדוק של השתלשלות האירועים בזירת ארץ־ישראל ושל הכוחות השונים שפעלו בה.

לצד השבח ראוי להעיר שהעיסוק בבאנץ' כשחקן ראשי גרם למחבר לתת משקל יתר לנושא ספרו ולעוות במידה מסוימת את התמונה ההיסטורית. המעייץ במחקרים שאינם עוסקים בבאנץ' כאישיות מרכזית, למשל בספרו של יהושע פרוינדליך 'מחורבן לתקומה',² יגלה תמונה שקולה יותר של תפקידו כמזכיר ועדת אונסקו"פ. באנץ' נזכר שם פעמים ספורות בלבד בניתוח מעמיק של עבודת הוועדה. ואכן באנץ' היה מזכיר מוכשר

3 שתמונותיהם מעטרות את הספר. לפחות את חלקם הייתה גלישה מהירה באוסף התצלומים הלאומי מזכה בכריות היוצרים המגיעות להם על התצלום (למשל בעמ' 210 חנניה הרמן, בעמ' 227 הוגו מנדלסון). בעמ' 134, בהערה 247, יש פליטת קולמוס מביכה: נזכר שם ראובן גפני, אך הכוונה כמובן לראובן דפני, איש משרד החוץ של ישראל (השם אינו מופיע במפתח השמות).

2 י' פרוינדליך, מחורבן לתקומה: המדיניות הציונית מתום מלחמת־העולם השנייה ועד הקמת מדינת ישראל, תל־אביב תשנ"ד.

3 H.H. Waage, 'The Winner Takes All: The 1949 Island of Rhodes Armistice Negotiations Revisited', *MEJ*, 65, 2 (Spring 2011), pp. 279–304

4 חבל שמעצבי הספר לא טרחו לציין את שמות הצלמים